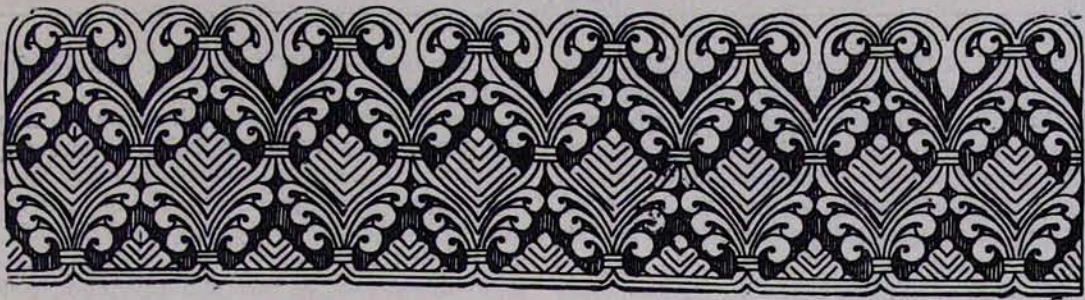

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայերը շատ հին ժողովուրդ են: Իրենք կանգնեն, թե հայոց պատմությունը կսկսի մախքան Ջրեղեղը: Եվ ոչ անարդարացի կերպով, քանի որ Արարատ քաղը զուտ հայկական քաղ մըն է:

Հելլենիստական ժամանակաշրջանին հայերը սերտ հարաբերություն ունեցած են հույներու հետ: Այդ ժամանակէն սկսած երկու ժողովուրդները բախտակից եղած են:

* Մայիսի 30-ին, Հայոց Հայրապետի եղբայրական հրավերով, Մայր Աթոռ էր ժամանել հույն օրթոդոքս եկեղեցու պատվիրակությունը, որը Մոսկվայում մասնակցել էր ռուս պրովոպալ եկեղեցու պատրիարքության վերահաստատման 60-ամյակին նվիրված հանդիսություններին:

Հույն եկեղեցու պատվիրակության կազմում էին Կիտրոսի միտրոպոլիտ, սուրբ Սիմոնի արտաքին հարաբերությունների հանձնախմբի մախագահ տ. Բառնաբաս արքեպիսկոպոսը, Տալանդիի միտրոպոլիտ և սուրբ Սիմոնի գլխավոր քարտուղար տ. Ամբրոսիոս արքեպիսկոպոսը, սուրբ Սիմոնի արտաքին հարաբերությունների հանձնախմբի քարտուղար տ. Մելետիոս Կազմարաս վարդապետը և նույն հանձնախմբի փոխքարտուղար տ. Ստեփանոս Ավրամիտիս քահանան:

Տ. Ստեփանոս Ավրամիտիս քահանան Հունաստանի օրթոդոքս եկեղեցու պաշտոնաթերթ «Էկլիսիա»-ի սեպտեմբեր 1 թվակիր № 17-ում գրել է մի հոդված՝ «Այցելություն ի Հայաստան» վերնագրով, հույն եկեղեցու պատվիրակության Մայր Աթոռ կատարած այցելության մասին:

Սույն հոդվածը թարգմանաբար խմբագրությանն է ուղարկել Աթենքից արն. Հայկ Ղազարյանը:

«Էջմիածին» ամսագրի ընթերցողների ուշադրությանն ենք ներկայացնում քաղվածաբար վերոհիշյալ հոդվածը:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստան շատ կանուխ ընդունեց Ավետարանի լույսը: Եվ առաջին երկիրն է, որ քրիստոնեությունը պետական պաշտոնական կրոնք դարձավ՝ Մեծն Կոստանդինոսեն քիչ առաջ:

Այն ատեն Հայաստանի մեջ կգործեր մեծ քահանայապետ սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը (իր հիշատակը կտոմվի սեպտեմբեր 30-ին), որ երկար ժամանակ ապրեցավ հելլենական Կապադովկիո Կեսարիա քաղաքը, որ ընդունեց հավատքը Քրիստոսի կրոնքին: Իբրև Հայաստանի եպիսկոպոս անկա ձեռնադրվեցավ Կեսարիո Ղևոնդիոսի կողմէ (Գ դար)...

Որքան ալ որ 5-րդ դարում Հայաստանյայց եկեղեցին չընդունեց Քաղկեդոնի ժողովի որոշումները, երկու ժողովուրդներու հարաբերությունները ավելի սերտ եղան, քան հակաքաղկեդոնյան այլ ժողովուրդներու հետ:

... Վերջին տասնամյակի սկիզբէն ի վեր, երկու եկեղեցիներում միջև հարատևորեն գոյություն ունեցավ տոնական օրերու թրջթակցություն: Ամիս մը առաջ Արարատյան թեմի արքեպիսկոպոս տ. Կոմիտաս արքագն՝ անձամբ հանձնեց տ. Սերաֆիմ արքեպիսկոպոսին, հայոց Վազգէն Ա կաթողիկոսի հրավերը, այցելելու Հայաստան:

Հարաբերությանց սերտացումը Հայաստանյայց եկեղեցվո հետ, թիրախն էր եկեղեցական պատվիրակության, որն այցելեց Մոսկվայի պատրիարքարանը, վերջնույն վերահաստատման 60-րդ տարեդարձին առթիվ:

Կիտրոսի գերաշնորհ միտրոպոլիտ տ. Բառնաբաս արքագանը, իբրև պետը պատվիրակության, Մոսկվա ժամանելուն պես, իսկույն հարաբերության մեջ մտավ սրբ-

բազմագույն Պատրիարք Տ. Վազգենի հետ, և կարգադրվեցավ պատվիրակության Հայաստան այցելությունը: Սրբազնագույն Պատրիարքը ցավ հայտնեց իր Հայաստանեն բացակայության համար, որուն պատճառն էր նախապես ծրագրված իր այցելությունը, դեպի արտասահմանյան հայ թեմերը:

30 մայիսին մինչև 2 հունիս միտրոպոլիտ Բառնաբաս, Տալանդիի միտրոպոլիտ տ. Ամբրոսիոսի, Մելետիոս Կալամարաս վարդապետի և Ստեփանոս Ավրամիտիս ավագերեցի ընկերակցությամբ, այցելեցին Հայաստանյայց եկեղեցիի կեդրոնն ու Էջմիածին: Այս պատվիրակության այցելությունը Հելլադայի եկեղեցվո կողմն, հունական առաջին պատվիրակության այցելությունն է Հայաստան և Էջմիածին:

Պատվիրակությունը մեծ պատիվներով ընդունվեցավ չորս եպիսկոպոսներու, ինչպես նաև Հայաստանի Սուրբ Երեմիայի հայախոսական Հանրապետության կրոնից նախարարին կողմն և առաջնորդվեցավ «Անի» պանդոկը:

Ժամանակն առաջին օրեն իսկ, սկսան այցելություններն ու շփումները: Սկիզբը պատվիրակությունը այցելեց սուրբ Գեղարդի վանքը, ուր ըստ ավանդության կառավար Գեղարդը այս վանքին մեջ: Եկեղեցվո գմբեթի ձևը կենդակապացներ գոտ հայկական ճարտարապետական ոճ: Այնտեղ տեսանք հսկա եկեղեցիներ և հիացանք անոնց ճարտարապետությամբ, որոնք ամբողջությամբ քանդակված են հսկա ապանածի մը մեջ:

Գեղարդի վանքը այցելեցինք, այցելեցինք ժայռի մեջ քանդակված խուցն ու աղոթարանը, ուր իր կյանքի վերջին տարիները կճգներ սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ: Թիֆլիսի հայոց թեմի Գևորգ եպիսկոպոսը, իբրև սուրբ Գեղարդի վանահայր, պատշաճ բարիգալստյան խոսքն ուղղեց պատվիրակության, որուն պատասխանեց միտրոպոլիտ Բառնաբասը:

Նույն օրը այցելություն տեղի ունեցավ Մատենադարան, որը հայկական քաղաքակրթության պատմության թանգարանն է և իր հարստության մեջ կպարունակե բազմաթիվ հայերեն և հունարեն ձեռագիր վավերագրեր:

Հաջորդ օրը պատվիրակությունն այցելեց Ծիծեռնակաբերդի Հայ մահատակներու հուշարձանը, 1915-ին թուրքերուն կողմն մահատակված 1,500,000 հայերու, և ծաղկեպսակ զետեղեց, որուն կեդրոնը կար կարմիր մեխակներով զարդարված հսկա խաչ մը, խորհրդանիշ՝ անմեղ արյան: Ծաղկեպսակի զետեղումին, պատվիրակության

ընկերացավ Հայաստանի ՍՍՀ կրոնից նախարարը:

Այս առթիվ լայնորեն հետադարձ անդրադարձումներ ունեցան երկու ժողովուրդներուն միասնաբար միացած պայքարներուն և անոնց փնտրված նույնամասն բախտի մասին և բարձր գնահատվեցան հեղինակ և հայկական բարեկամության մնացուն կարևորությունը: Ապա պատվիրակությունը այցելեց ու Էջմիածին: Էջմիածինը հսկա և փառավոր տաճար մըն է, դարավոր կեդրոնը հայ հավատքին և եկեղեցիին: Այնտեղ կպահվի ու Գրիգոր Լուսավորչի Աջը, որ հայերուն համար ամենաթանկագին և ամենատարբեր մատուցն է: Էջմիածին կնշանակե՝ «Այստեղ իջավ Միածինը», քանզի Տերը տեսիլքի մեջ երևեցավ սուրբ Գրիգորին և ցույց տվավ տեղը, ուր պետք է կառուցվեր տաճարը:

Էջմիածնի մեջ պատվիրակությունը շփում ունեցավ աստվածաբանական ակադեմիայի ուսանողներու և վանականներու հետ:

Հատուկ հանդիսության ընթացքին, լուսարարապետ տ. Հուսիկ սրբազան, պատվիրակության ուղղած իր բարիգալստյան խոսքին մեջ ըսավ հետևյալները:

«Առաքելական տարիներուն, երբ ստաշին քրիստոնյաները կմիանային, ջերմ սեր մը կզգային իրարու հանդեպ: Նույն հորմվանքը և նույն հոգեկան գոհունակությունը կզգանք նաև մենք այժմ, որովհետև ժամանակ եք այս պատմական կեդրոնը, ու Էջմիածին, օրթոդոքս հնագույն, պատմական եկեղեցվո բարձրաստիճան ներկայացուցիչները: Ես, իբրև եպիսկոպոս և լուսարարապետ այս տաճարին, Նորին Սրբություն Հայոց Տ. Տ. Վազգեն կաթողիկոս-Պատրիարքի անունով և մեր կղերական մյուս եղբայրներուն կողմն՝ ի սրտե կողջունեմ ձեր զալուստը:

Այս տաճարը կառուցվեցավ 300 թվականին, նախապես գոյություն ունեցող տաճարի մը ավերակներուն վրա: Այս տաճարը ազգային է և հայկական: Սակայն անոր հիմնադիրը Ինքը Քրիստոս եղավ, որ տեսիլքի մեջ երկնքին իջնելով, ցույց տվավ այս տեղը ու Գրիգոր Լուսավորչին, ուր պետք է կառուցվեր տաճար մը: Սուրբ Էջմիածինը միաժամանակ առաջին սուրբ տաճարն է համայն քրիստոնեության:

Եկաք իբրև ուխտավորներ այս սուրբ տաճարին: Այս առթիվ մենք կմտախոսենք, որպեսզի մեր Տերը Հիսուս Քրիստոս, միացնե մեր երկու պատմական եկեղեցիները, հույն օրթոդոքս և հայկական, ավելի մեծ սիրո և եղբայրության մեջ:

Թող Տերը մեր Հիսուս Քրիստոս, հաճությամբ ընդունի ձեր աղոթքն ու երկրպագու-

թյունը, և մեր երկու եկեղեցիները մեր Տիրոջ շնորհով ու օրհնությամբ շարունակեն իրենց գործը սիրո, միասնականության և խաղաղության: Թող Տերը գորացնե մեզ եղբայրական սիրո մեջ:

Կմաղթենք ձեզ և Հունաստանի եկեղեցվո պատվիրակության մյուս պատվական անդամներուն քաջատոգչություն և երջանկություն, որպեսզի կարենաք շարունակել ձեր սուրբ գործը, ի պաշտոնություն և հառաջդիմություն ձեր եկեղեցվո և ձեր ժողովուրդի կրոնական, քրիստոնեական դաստիարակության:

Կիրոսի տ. Բառնաբաս միտրոպոլիտը պատասխանելով՝ ըսավ հետևյալը.

«Ռուս եկեղեցվո պատրիարքության վերահաստատման 60-ամյակի տոնակատարությունն հետո, որոնց ներկա եղանք, ենթադրեցինք, թե մեզ համար հիանալի առիթ կներկայանար, ի շահ հոգևոր հաղորդակցության՝ գալ և այցելել ս. Էջմիածին, ծանոթանալ մեզ հայ ժողովուրդին հետ և այցելել անոր եկեղեցիները:

Այսօր, շնորհիվ հայ եկեղեցվո Նորին Սրբություն Տ. Տ. Վազգեն Հայրապետի հրավերի և եղբայրական բարյացակամության, կգտնվինք Հայաստանյայց եկեղեցվո կեդրոն, հանրածանոթ և աշխարհահռչակ ս. Էջմիածնի մեջ:

Ձայն կհանձնայինք արդեն հնուց ի վեր, իբրև Հայաստանյայց եկեղեցվո սրբավայր. և այսօր զայն կտեսնենք և կվայելենք մեր աչքերով և մեր սրտով:

Խորապես պարտավորված կզգանք մեզ, այն ազնիվ տրամադրության համար, որը ցուցաբերվեցավ Հունաստանի եկեղեցվո պատվիրակության: Պարտք կզգամ մեզ մյուս եղբայրներու կողմե ջերմագին շնորհակալություն հայտնելու թե՛ Հայոց Հայրապետին և թե՛ բոլոր կղերականներուն, որոնք իրենց ազնվությամբ, սիրով և հյուրասիրությամբ շրջապատեցին մեզ:

Մեր հարաբերությունները Հունաստանի մեջ հայ եկեղեցվո հետ իրապես բարեկամական են: Մեր երկրին մեջ ունինք բավական թվով հայեր, որոնց հետ շատ լավ կգործակցինք: Թե՛ մենք իրենց կօգնենք, երբ որ հարկ ըլլա, և թե՛ անոնք ամենայն հոծարությամբ և ազնվությամբ կմասնակցին մեր կյանքի բոլոր մարզերու հառաջդիմության:

Ինչպես որ շեշտեց տ. Հուսիկ սրբազանը, մեր երկու ժողովուրդներու հարաբերությունները միշտ եղած են սերտ և եղբայրական՝ ոչ միայն անոնց պատմական ժողովուրդներ ըլլալուն համար, այլ մեզ անոն համար, որ անոնք իրենց պատմական կյանքի ընթացքին մեջ ունեցած են մույն

փորձություններն ու դժվարությունները:

Ամեն բանե առաջ անոնց դիմագրաված մույնաման փորձությունները տված են ընդհանուր բարի արդյունք մը. այն է՝ հաստատել հասարակաց կամուրջ մը փորձության ենթարկվածներուն միջև, համաձայնության և փոխադարձ սիրո կամուրջ մը: Մեր մույնաման փորձություններով, այն արյունով, որ կորսնցուցած են երկու ժողովուրդներն ալ իրենց պատմական կյանքի դժվարությանց ընթացքին, մեր վշտի արցունքներով, մեր մարտիրոսներու անյուններով հաստատած ենք մեր միջև կամուրջ մը, սիրո կամուրջը: Ահա այդ կամուրջով է, որ քիչ առաջ գացինք հայ մահադատներու և Հայաստանյայց եկեղեցվո մարտիրոսներու Ծիծեռնակաբերդ հուշարձանը, մատուցելու մեր հարգանքի տուրքը և ընելու մեր աղոթքը այն հայերուն համար, որոնք ինկան իրենց հայրենիքին համար, իբրև մարտիրոսներ հավատքի և հայրենիքի: Եվ հիշեցինք այնտեղ մեր ալ մարտիրոսները, մարտիրոսներ՝ մույն դահիճներուն կողմե, որոնք թե՛ անցյալին և թե՛ մեր օրերուն ալ մարտիրոսացան, Կիպրոսի վերջին ողբերգության ժամանակ: Թող հավիտենական ըլլա հիշատակը հայ և հույն մարտիրոսներուն, որոնք ինկան ազատության և հավատքի համար:

Այսօր կապինք բանակցությանց շրջան մը: Մարդիկ կջանան խոսիլ իրարու հետ. վերացնել որոշ արգելքներ և նստիլ սեղանի մը շուրջ, վերացնել իրար անջատող տարբերությունները և սիրով և բարի տրամադրությամբ հարթել դժվարությունները և ստեղծել միացման ընկերություն մը՝ ըլլա՝ քաղաքներու մեջ, ըլլա՝ մեր եկեղեցական կյանքին մեջ:

Այսպիսի ժամանակաշրջանի մը մեջ, որոնք ընթացքին հարաբերություններ կմշակենք քրիստոնյաներու հետ, որոնցմե մեզ կբաժնեն լայն հեռավորություն և մեծ տարբերություններ, կհավատամ, թե Աստուծո կամքն է, որ ավելի բաց և անկեղծ բանակցություն մը տեղի ունենա մեր երկու եկեղեցիներուն միջև: Մեր տարբերությունները կրնան վիճելի ըլլալ: Ծիշտ անոր համար, կհավատամ, թե փոխադարձ այցելություններն ալ մեր միջև կրնան հաջողության առաջնորդել բանակցության գործը և ջանքը՝ հօգուտ միության:

Դժվարություններ միշտ գոյություն ունին մարդոց կյանքին մեջ: Սակայն հօգուտ այդ դժվարությանց վերացումին, կուգա Աստուծո «Հավելյալ» շնորհքը, որ լուծում և հաջողություն պարգևե անոնց:

Մասնավորապես դուք, այստեղ Հայաստանի մեջ, այդ շնորհքը ամեն օր կտես-

նեք ձեր աչքերով, երբ ձեր ակնարկը կը դարձնեք դեպի Արարատը: Ընդհանրական կործանումի մը ընթացքին, Զրհեղեղի ժամանակ Արարատը, շնորհիվ Աստուծո զորության և օրհնության, մարդկային ապահովության նավահանգիստը հանդիսացավ:

Երանի՜ մեր երկու ժողովուրդները, որ ապրեցան ու կապրին անհամար դժվարություններ, Տերը բարձրացնե նոր Արարատի մը կատարը: Երանի՜ Աստուծո շնորհքը մեզ զգալի դարձնե, թե Իր հովանիին և օրհնության շնորհիվ է, որ պիտի զգանք միայն մեր ապահովությունն ու փրկությունը:

Կրկին անգամ ի սրտե շնորհակալ ենք ձեզմե, ձեր հյուրասիրության համար և բարի տրամադրության համար, և մեր ամբողջ հոգով կմաղթենք, որ Հայաստանյայց եկեղեցին վայելե խաղաղ և հոգեկից օրեր, շնորհիվ իր կաթողիկոս-Պատրիարքի լուսավոր առաջնորդության, որը պիտի անդրադառնա նաև երկրի բնակչության ընկերային կյանքին վրա: Երանի՜ Աստված Իր օրհնությունը սփռե մեր երկու ժողովուրդներուն վրա և մեզ հովանավորե Իր շնորհքովը և Իր սիրովը:

Աստուծո օրհնությունն ու շնորհքը մեզ հետ ըլլան, հավիտյանս հավիտենից: Ամեն:

Ս. Էջմիածնի մեջ մեր պատվիրակությունը հիացավ եկեղեցական արվեստի անգին գանձերուն և հալ ժողովուրդին դեպի իր հավատքը տաժած հարգանքին վրա:

Մեր Հայաստան այցելության չնախատեսված անակնկալներեն մեկը եղավ այն,

որ ամեն տեղ կգտնվեին հունաստանցի հայեր, որոնցմե ոմանք բարձր պաշտոններու մեջ են ուսումնական բարձրագույն հաստատություններու (պետական և եկեղեցական) և որոնք հունարեն կխոսեն: Անոնցմե շատեր ուրախությամբ համակված, կփութային ողջունելու մեզ և իրենց ծառայությունները մատուցելու պատվիրակության, և հիացումով և կարոտով կարտահայտվեին իրենց «Երկրորդ հայրենիք»-ին, Հունաստանի մասին:

Ուրբաթ, 2 հուլիսին, հունական պատվիրակությունը պատվով ճանապարհ դրվեցավ, սուրբ Էջմիածնեն մեկնեցավ դեպի Լեմինգրադ, անհուն հուզումով համակված՝ այն ջերմ ընդունելությունեն, որուն արժանացավ Հայաստանի մեջ, ինչպես նաև հալ ժողովուրդին մեզի հանդեպ տաժած ազնիվ զգացումներեն:

Այս առաջին այցելությունն էր, որ կրկար Հայաստանյայց եկեղեցիին հույն եկեղեցվո կողմե, և որպես այդ, մասնավոր նշանակություն ուներ, իբրև սկիզբը նախատեսվող հարաբերության շարունակության:

Կհուսանք, որ ապագային ալ ավելի պիտի զարգանան հարաբերությունները երկու եկեղեցիներուն միջև, այնքան, որ կարենան արձագանքն ըլլալ երկու ժողովուրդներուն փոխադարձ սիրո և այն համընթաց ուղիին, որ կար անցյալին և պիտի վերահաստատվի նաև այսօր:

ՄՍԵՓԱՆՈՍ ԱՎՐԱՄԻՏԻՍ

Ավագերեց

Աթենք

